

forsidebilledet meget langtfra samtidigt. Når der alligevel er kommet en anmeldelsesværdig bog ud af det, skyldes det først og fremmest forfatterens ildhu og gode fremstillingsevne.

F. Askgaard

Krigen 1864

DEN ANDEN SLESVIGSKE KRIG I POLITISK OG KRIGSHISTORISK BELYSNING, AF SVEND BJÖRKE (OBERST), HENNING KIÆR (KOMMANDØRKAPTJEN) OG J. W. GORDON NORRIE (MAJOR), *Strubes forlag, København 1968. 480 sider med 54 planer, 97,15 kr., senere nedsat til 24,75 kr.*

Da oberstløjtnant Jens Johansen i 1938 udgav bogen: Hæren ved Danevirke 1864, der var 2 bind af hans trilogi om krigen, motiverede han sit værk med, at Generalstabens grundlæggende arbejde om samme emne (fra 1890) havde været hæmmet af hensynet til endnu levende personer. Desuden var der iflg. forfatteren kommet meget nyt kildestof til, således at der var al grund til at bearbejde emnet påny. En lignende grund har ikke foreligget for ovennævnte tre forfattere. De har fortalt historien om 1864 p. g. a. 100-årsjubilæet, og det er jo en noget anden sag. Her burde meningen være at skrive en letlæselig bog, der kunne indføre et bredt publikum i denne væsentlige, historiske begivenhed. Efter anmelderens mening er dette ikke lykkedes i synderlig grad.

Når det er glippet for de tre militære forfattere at skrive en rigtig og rimelig jubilæumsbog, hænger det blandt andet sammen med, at oberst Björke har sprængt en naturlig begrænsning for fremstillingen. Den 88 siders lange, politiske indledning virker, hvor velskrevet den end er, meget trættende og uvedkommende. Det samme gælder til en vis grad den 27 siders gennemgang af befæstningsanlæggene, der begynder med Thyra Danebod. Det er overalt tydeligt, at der har manglet en hovedredaktør til at holde de ivrige specialister i tømme.

Det er anmelderen velbekendt, at de tre forfattere har brugt megen energi på at gennemarbejde det store, primære kildemateriale. Det er derfor en skam, at de har fortsat deres militære forgængeres uvane med at udelade enhver kildeangivelse. Det er en misforståelse at tro, at en fremstilling bliver mere populær af det. Forfatterne har derved forspildt en mulighed for at gøre bogen til en landvinding i så henseende. Og læseren føler sig svigtet i den forstand, at han holdes i uvidenhed om, hvorvidt fremstillingen byder på noget nyt.

Når man læser den digre bog, kommer man mest af alt til at tænke på en omhyggelig genfortælling. Om alle detaljerne har været nævnt i tidligere fremstillinger, er det næppe ulejligheden værd at efterforske. Derimod kan man ikke undgå at bemærke, at flere af afsnittene har en tydelig tendens, der går i retning af at lægge et større ansvar for krigens skæve gang på politikerne end hidtil. Oberst Björke hæfter sig således stærkt ved mellemkrigstidens manglende militære forberedelser på fæstningsvæsenets område, og major Norrie sekunder ham i afsnittene vedrørende hærvesenet. Herved svækkes de to forfatters kriti-

ske sans overfor selve krigsførelsen, hvad der absolut ikke kan regnes for nogen vinding.

Det kan i denne sammenhæng være ganske lærerigt at sammenligne Krigen 1864 med oberstløjtnant Jens Johansens ældre bøger om samme emne. Lad os fx. se på deres vurdering af overgeneral de Meza. Jens Johansen fremhævede det fejlagtige i at udnævne en 72-årig gamling til overgeneral, selvom der stod en vis nimbus om ham. Det røbede sig da også straks, at overkommandoen udviste en beklagelig passivitet, som meget tidligt gjorde en tilbagetrækning fra Danevirke nødvendig. De Meza søgte ikke at indgive soldaterne selvtillid ved samvær med dem, ej heller inspirerede han dem ved sit eksempel. Og hans inspektionsridt den 4. febr. (det første han foretog) røbede total mangel på psykologisk sans ved behandlingen af de højere førere. De Meza syntes også at være uden forståelse for den folkelige reaktion på hans militære dispositioner, specielt beslutningen om Danevirkes rømning uden kamp. På denne baggrund konkluderede Jens Johansen, at de Meza ikke havde løst sin opgave, og at han med rømningen havde medvirket til at nedbryde ånden i hæren.

I modsætnig hertil synes major Norrie helt at overse de omtalte mangler hos de Meza som overgeneral, og han afsvækker i sin fremstilling de Mezas uheldige optræden under inspektionen om formiddagen den 4. februar. Han går ligeledes let hen over de Mezas kringlede optræden på krigsrådet senere på dagen, hvor Danevirkes rømning vedtoges. Norrie tilbageviser ikke med argumenter Johansens kritik, men fastslår frimodigt og unuanceret, at de Meza handlede ret, da han (sammen med krigsrådet) besluttede rømningen. Det er således ikke uden logik, når Norrie vender sig skarpt imod krigsministeren, oberst Lundbye, der foranledigede de Mezas tilbagetræden fra sin høje post. Nu mener næppe nogen, at Lundbye gjorde en god figur som minister, hverken dengang eller senere, men Norrie søger ikke tilstrækkelig energisk at forstå situationen, som den så ud fra politisk side. Det er nemlig klart nok, at man ikke udnævner en overgeneral, for at en politiserende oberst som Lundbye skal føre krigen; men det er heller ikke ukendt, at man ikke bør overlade en krig til generaler alene. Det er et fornuftigt samarbejde, der skal til. At dette manglede, skyldtes næppe udelukkende politikerne.

Det er klart, at nødvendige bevillinger til et forsvars opbygning øger udsigterne til et heldigt resultat af en krig. Det er ligeså klart, at uvedkommende indblanding i krigsledelsen svækker denne. Men man må ikke af den grund glemme, at kampens udfald også afhænger af overkommandoens dygtighed, og i den henseende var der intet at prale af hverken ved Danevirke eller Dybbøl, på Als eller i Nørrejylland. Det ville have været forfriskende, om forfatteren i sammenhæng hermed havde kigget lidt på datidens militære avancementssystem. Det var dog det, der skulle sikre de bedste folk i ledelsen. Her synes der at have manglet noget. Man mærker sig f. ex. tilfældet Charles Beck. Hans optræden under Treårskrigen havde været stærkt kritiseret af en så fremragende mand som Læssøe. Efter mange års stabsarbejde blev han oberstløjtnant og chef for 1. regiment i december 1863, skønt endog han selv anså sig for uegnet til

denne post. Dette viste sig med al tydelighed at være rigtigt i kampen ved Sankelmark, hvad der imidlertid ikke hindrede ham i at optræde højst illojalt overfor overgeneralen, som han officielt angreb i en avisartikel. Det fik dog ingen følger for oberstløjtnant Beck. Desværre må man sige, når man tænker på hans uforsvarlige handlemåde ved Lundby den 3. juli, der kostede hans kommando 28 faldne. Ikke desto mindre befordredes han året efter til oberst. Med et sådant udvælgelsessystem forædler man ikke et officerskorps.

Der var dog et lyspunkt i krigen: slaget ved Helgoland den 9. maj. Det er måske derfor, at den marinehistoriske forfatter, kommandørkaptajn Kiær er mindre bitter overfor politikerne end hans to landmilitære kolleger. Til gengæld er han med rette nok så kritisk overfor de sømilitære dispositioner. Han anker således over marineministerens fordeling af skibe på de to Østersø-eskadrer, hvor orlogskaptajn Muxoll i vest fik for få skibe i forhold til sin opgave. Det skyldtes ministeren, orlogskaptajn O. H. Lützens manglende blik for betydningen af flådestøtte til hæren på Dybbøl og Als. Den samme mangel havde også tilfølge, at han bibeholdt Muxoll som vesteskadrens chef, skønt orlogskaptajnen manglede evne og vilje til samarbejde med hærens overkommando. Det gjorde bestemt ikke sagen bedre, at Muxoll i påfaldende grad også manglede kampånd.

Forøvrigt slutter Kiær sig til dem, der utvivlsomt med rette mener, at orlogskaptajn Suensons glorie er lige lovlig blankpudset. Stråleglansen skyldtes nok i nogen grad, at folket efter Danevirke og Dybbøl hungrede efter en sejr. Dermed er naturligvis ikke sagt, at det ikke var en smuk bedrift, de tre danske skibe øvede ved Helgoland. Men Suenson begik den fejl, at han efter træfningen forlod kamppladsen, førend våbenstilstanden trådte i kraft. Derved gik han sandsynligvis glip af en god lejlighed til at ødelægge fjendens søstridskræfter – og dette var hans egentlige opgave.

Det forekommer anmelderen, at Krigen 1864 kun føjer lidt nyt til vor viden om den skæbnesvangre krig. Bogen virker noget ensidig i sin placering af ansvaret for krigens skæve gang, og den er unødigt lang og detaljeret. Dens styrke ligger i, at den er forfattet af militærhistoriske fagfolk, og dens berettigelse kan søges deri, at de tidligere og bedre arbejder om krigen forlængst er udsolgt.

F. Askgård

Levestandarden i København i det 18. århundrede

POUL THESTRUP: THE STANDARD OF LIVING IN COPENHAGEN 1730–1800. *Skrifter fra Københavns Universitets institut for økonomisk historie nr. 5, i kommission hos G. E. C. Gads Forlag, København 1971, 302 s. 34,50 kr.*

Tilfredsstillelse af menneskelige behov i en verden, der er præget af knaphed, er udgangspunktet for den økonomiske videnskab, og undersøgelser af, hvorledes denne behovstilfredsstillelse er sket til forskellige tider, må derfor være et centralt emne for den økonomiske historie.